

Mag Marie wijzer blijven?

drs. J.W.A. van Dijk

'Mijn generatiegenoten en ik zijn uniek in de geschiedenis omdat we de eersten zijn die, veeleer dan kinderen van onze ouders, kinderen zijn van de verzorgingsstaat. We verkeren in een merkwaardige oedipale situatie. In zekere zin zijn we te vondeling gelegd op de stoep van de staat, die je je in dit verband moet voorstellen als een immens weeshuis. Onze vader is een collectieve vader, met wie we ons niet kunnen vereenzelvigen. Te midden van het gekrakeel van verwanten zijn we sans famille – een pathetisch en komisch gezicht!

Mijn generatie heeft zich voor een groot deel geëmancipeerd van het milieu waaruit ze voortkomt, niet zozeer door de eierzucht van haar biologische ouders, maar door de gulheid van het naoorlogse Nederland. Er is geen band met een levende traditie. Dat gevoel van 'helemaal alleen opnieuw moeten beginnen', dat verweesde gevoel.'

Aldus Frans Kellendonk, een van de jongere Nederlandse schrijvers. De opvoedingssituatie van jongeren is in de afgelopen twintig jaren ingrijpend gewijzigd. Te denken valt aan veranderingen in grootte en samenstelling van de primaire opvoedingskaders, andere opvattingen over huwelijk, gezin, sexua-

liteit, opvoeding, ouder/kind-relaties en dergelijke. De huidige generatie jongeren heeft zelfs een kans van 1 op 5 om geconfronteerd te worden met een verbroken band tussen de ouders; 1 op de 3 huwelijken wordt door echtscheiding ontbonden. De levenshouding en identificatiemogelijkheden van jongeren worden daardoor aanzienlijk beïnvloed.

Voor veel meisjes is het minder vanzelfsprekend geworden dat zij traditionele vrouwenrollen gaan spelen. Het toekomstperspectief van een gezin wordt weliswaar niet terzijde geschoven, maar steeds minder exclusief als een eindstation in de levensloop beleefd. Jonge vrouwen trouwen in mindere mate of later. Deelname aan het onderwijs en op de arbeidsmarkt wordt ook voor getrouwde vrouwen gelukkig niet meer als iets wezensvreemds beoordeeld. Hoewel, ... de daaraan beleden lippendienst loopt nog dikwijls ver uiteen met de praktische mogelijkheden die voor hen bestaan. En wie die discrepantie constateert, hoort ook al snel dat 'het systeem' of 'de staat' of 'de politiek' gediskwalificeerd wordt.

Hoe is de situatie van meisjes en jonge vrouwen in bijvoorbeeld het onderwijs en op de arbeidsmarkt? De onderwijsdeelname

van meisjes is de laatste jaren aanzienlijk toegenomen. Het aantal jaren dat men onderwijs geniet blijft echter nog steeds achter bij de jongens. Met de kwantitatieve deelname aan het onderwijs is nog lang niet alles gezegd. Want, meisjes kiezen nog steeds te vaak opleidingen die onder hun niveau liggen; 'pretpakketten' blijken aantrekkelijker dan natuurkunde of wiskunde, laat staan informatica. De beroepsoriëntatie van meisjes en de daarop afgestelde schoolkeuze ligt veelal in de richting van de kwartaire sector. Juist deze sector zal door noodzakelijke ombuigingen eerder in omvang afnemen dan groeien, terwijl de beroepenstructuur door de automatisering zodanig zal veranderen dat jongens de meisjes zelfs uit de traditionele vrouwenberoepen dreigen te verdrijven.

Op de arbeidsmarkt is de beroepsbevolking tot 25 jaar naar geslacht evenwichtig opgebouwd. Na die leeftijd loopt de participatie van vrouwen drastisch terug. De gelijke participatie van jongens en meisjes blijkt echter geen gelijksoortige positie in te houden: meisjes hebben over het algemeen banen met een lagere beloning, een slechtere rechtspositie en minder promotieperspectieven. Ook worden zij bij werkloosheid geconfronteerd met een grotere kans op langduriger uitschakeling dan jongens. De komst van het eerste kind is voor de meeste vrouwen nog steeds een breuk met beroepsactiviteiten.

Deze feitelijke verschillen staan in schril contrast met de formele garanties op een gelijke behandeling van jongens en meisjes. Marie blijkt nog steeds een achterstand te hebben. Nu zal niemand willen beweren dat de verschillen tussen de mannelijke en vrouwelijke deelnemers in onze samenleving berusten op de intrinsieke eigenschappen van de beide sexen. Veeleer zijn zij een gevolg van belangstelling, waardetoekenning en ingeschat nut van bepaalde leergebieden of beroepsaspiraties. Zijn dergelijke aspecten aangeboren? Of gaat het om houdingen en verwachtingen die gedurende de socialisatieprocessen zijn overgedragen?

Indien dit laatste het geval is, dan zal misschien binnen één of twee generaties de sexe-gekleurde socialisatie een stuk minder geworden zijn. De roldifferentiatie van meisjes met de aanwezige huismoeder wordt minder, de onderwijsparticipatie neemt toe, het verzelfstandigingsproces start vroeger, de beroepsaspiraties groeien. Maar als deze tendens zich voortzet, nemen wij dan op de koop toe dat jongere mensen maar afzien van kinderen en kiezen voor een maatschappelijke carrière? Is het echt nodig dat 'de schepping wordt gestaakt'?

Ik zou willen, dat wij ook in onze partij minder geëmotioneerd en met meer gevoel voor nuance zouden gaan spreken over opvoedingsondersteuning en de daarbij door alle betrokkenen te leveren inspanningen. Het heeft werkelijk niets met 'staatsopvoeding' te maken als we deze onderwerpen aansnijden; zij die dit woord in de mond nemen zou men zelfs demagogie kunnen verwijten.

Met het eenvoudig terugverwijzen van de zorg voor kinderen naar de ouders doen wij de kinderen zelfs onrecht; zij zullen het estafette-stokje straks van ons moeten overnemen en de maatschappelijke continuïteit moeten garanderen. Maar met het oproepen van 'de staat' als verzorger komen we ook nergens, ja, wellicht bij een nog groter weeshuis dan waarop Frans Kellendonk reeds wees.

Om de analogieredenering maar eens te gebruiken: Voorzover ik weet is nog nooit één kleuter- of lagere school van de grond gekomen met een simpele fiscale aftrekpost voor de ouders van bezoekende kinderen. Met kinderopvang denken wij er echter wel op die manier af te kunnen komen. Creativiteit en inzet van het particulier initiatief, gesteund door infrastructurele overheidssteun op lokale niveaus, zijn wij onze kinderen en onze vrouwen meer dan ooit verschuldigd. Brussel kan ons – indien we al te lang wachten – ook hier wel weer eens in gaan halen.

